

ԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ

ԵՊՀ քրեական իրավունքի ամբիոնի դոցենտ,
իրավ. գիտ. թեկնածու

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՀ-ՈՒՄ. ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ՎԱՆՈՆՎԱԿԱՐԳՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ընտանեկան բռնության հիմնախնդիրը վերջին ժամանակաշրջանում ՀՀ-ում առավել արդիականություն ներկայացնող և բուռն քննարկումների տեղիք տվող հարցերից է: Այս երևույթն առկա է յուրաքանչյուր պետությունում՝ անկախ սոցիալ-տնտեսական զարգացման մակարդակից, իրավական, արժեքային համակարգից, գաղափարախոսական հենքից, և այդ առումով Հայաստանի Հանրապետությունը ևս բացառություն չի կազմում:

Խորհրդային միության վերացումից հետո խորհրդային հասարակության արժեքային համակարգի փլուզումը նորանկախ հանրապետություններում հանգեցրեց անոմիայի վիճակի, և կտրուկ աճ գրանցվեց հանցավորության, այդ թվում՝ բռնությամբ կատարվող հանցագործությունների դինամիկայում¹: Սոցիալական հակասությունների առկայությունն էլ նպաստեց հասարակության մի ստվար խմբի շրջանում հակաիրավական և հակաբարոյական կողմնորոշումների տարածմանը, այդ թվում՝ ընտանեկան մակարդակում բռնի վարքագծի դրսևորմանը²:

ՀՀ-ում ընտանեկան բռնության վերաբերյալ պաշտոնական վիճակագրությունը, որպես այդպիսին, հնարավորություն չի տալիս պատկերացում կազմել ՀՀ-ում այս երևույթի տարածվածության և իրական ծավալների մասին: ՀՀ ոստիկանության կողմից հրապարակված տվյալների համաձայն, 2012 թ.-ին ՀՀ-ում գրանցվել է ընտանեկան բռնության ընդամենը 766 դեպք³, մինչդեռ բնակչության շրջանում 2007-2011 թթ. իրականացված մի շարք ուսումնասիրություններ-

¹ Տե՛ս Лунеев В.В., Мацкевич И.М., Нечевин Д.К. Проблемы отечественной преступности: статистика и реалии. Евразийский юридический журнал, 2011, № 1 (32), էջեր 103-116:

² Տե՛ս Кудрявцев В.Н., Эминов В.Е. Причины преступности в России. Криминологический анализ. М., 2006, էջ 34:

³ Տե՛ս Նախորդ տարի գրանցվել է ընտանեկան բռնության 766 դեպք: Հայաստանի հանրային ռադիո, 06.02.2013:

րի¹ համաձայն հարցվածների շուրջ 60%-ը նշել է, որ ՀՀ-ում ընտանեկան բռնությունը տարածված է: Ավելին՝ 2008-2009 թթ. ՄԱԿ-ի բնակչության հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացված Հայաստանում կանանց հանդեպ ներընտանեկան բռնության վերաբերյալ համապետական առաջին հարցման արդյունքների համաձայն՝ հարցման ենթարկված կանանց 25%-ը իրենց կյանքի ընթացքում ենթարկվել է հոգեբանական, 8.9%-ը՝ ֆիզիկական, 3.3%-ը սեռական, 9.5%-ը՝ ֆիզիկական և սեռական բռնության, 61%-ը՝ վերահսկողական վարքի²:

2011 թ.-ին ԵԱՀԿ երևանյան գրասենյակի աջակցությամբ իրականացված «Հասարակական կարծիքի հարցում Հայաստանի հանրապետությունում ընտանեկան բռնության վիճակի վերաբերյալ» ուսումնասիրության արդյունքները թույլ տվեցին գնահատել ընտանեկան բռնության տարածվածության մակարդակը ոչ միայն կանանց, այլ բնակչության բոլոր շերտերի շրջանում: Այդ ուսումնասիրության արդյունքների վերլուծությամբ պարզ դարձավ, որ հարցվածների 59.6%-ը իրենց կյանքի ընթացքում դարձել են ընտանեկան բռնության զոհ, ընդ որում՝ 38.4%-ը՝ վերջին երկու տարվա ընթացքում: Ըստ հարցման արդյունքների՝ ընտանեկան բռնության տարատեսակներից առավել տարածվածը ֆիզիկական և հոգեբանական բռնությունն էր. հարցվածների 34.8%-ը նշել է իր հանդեպ ծեծի կամ մարմնական վնասի պատճառման, 44.8%-ը սպառնալիքի, ահաբեկման, 5.6%-ը սեռական բռնության դրսևորման, 15.1%-ը ֆինանսական միջոցների, իսկ 16%-ը ազատ տեղաշարժման խստիվ վերահսկման մասին³:

Ակնհայտ է, որ հարցման շրջանակներում առավել հաճախ հաղորդվողը ֆիզիկական և հոգեբանական բռնությունն է, ավելին, հասարակության անդամներից շատերը չեն էլ գիտակցում, որ հիվան-

¹ Տե՛ս «Կանանց նկատմամբ բռնությունն ու ճնշումը Հայաստանում» Թուրփանջյան հասարակական հետազոտությունների կենտրոն, 2007; «Հասարակական կարծիքի հարցում Հայաստանի հանրապետությունում ընտանեկան բռնության վիճակի վերաբերյալ» ԵԱՀԿ, 2011:

² Տե՛ս Ընդդեմ գենդերային բռնության ազգային ծրագիր, Հավելված N 1, ՀՀ Կառավարության 2011 թ. հունիսի 17-ի նիստի N 23 արձանագրային որոշման:

³ Տե՛ս «Հասարակական կարծիքի հարցում Հայաստանի Հանրապետությունում ընտանեկան բռնության վիճակի վերաբերյալ» ԵԱՀԿ, 2011:

դագին խանդի դրսևորումները, ընկերների կամ հարազատների հետ շփման վերահսկումը կամ արգելքը, նյութական միջոցների խստիվ վերահսկումը իրենցից ընտանեկան բռնություն են ներկայացնում: Մասնավորապես, ԵԱՀԿ-ի աջակցությամբ իրականացված հարցման արդյունքների համաձայն՝ հարցվածների միայն 3.3%-ն է որպես ընտանեկան բռնության դրսևորում դիտել ընտանիքի չափահաս անդամի ֆինանսական միջոցների խստիվ վերահսկումը, իսկ 18.4%-ը՝ ընտանիքի չափահաս անդամների ազատ տեղաշարժման իրավունքի խստիվ վերահսկումը¹:

Ընտանեկան բռնության տարածվածության, դրա իրական չափերի պարզաբանման համար, նախևառաջ, անհրաժեշտ է հստակ սահմանել «ընտանեկան բռնություն» երևույթը, ինչը ՀՀ օրենսդրությամբ առկա չէ: Ընտանեկան բռնության բնորոշումները տարաբնույթ են. այն դիտարկվում է որպես փաստացի ընտանեկան հարաբերություններում այնպիսի վարքագծի դրսևորում, որով մի անձը իշխանություն կամ վերահսկողություն է հաստատում կամ պահպանում ընտանիքի մյուս անդամի հանդեպ²: Ակնհայտ է, որ ընտանեկան բռնությունը ներառում է ինչպես հանցագործություն հանդիսացող, այնպես էլ այդպիսիք չհանդիսացող արարքներ, այնուհանդերձ ՀՀ գործող օրենսդրությունը հիմնականում կանոնակարգել է ընտանեկան բռնություն հանդիսացող միայն հանցավոր ոտնձգությունները, մինչդեռ դրա ավելի ցածր հանրային վտանգավորության ունեցող դրսևորումները դուրս են մնացել օրենսդրի ուշադրությունից:

ՀՀ օրենսդիրը ՀՀ քրեական օրենսգրքի շրջանակներում պատասխանատվություն է սահմանում սպանության, անզգուշությամբ մահ պատճառելու, ինքնասպանության հասցնելու, ինքնասպանության հակելու, անձի առողջությանը դիտավորությամբ ծանր, միջին ծանրության, թեթև վնաս պատճառելու, անձի առողջությանը անզգուշությամբ ծանր կամ միջին ծանրության վնաս պատճառելու, ծեծի, խոշտանգման, մարդուն առևանգելու և ապօրինաբար ազատությունից զրկելու, սպանության, անձի առողջությանը ծանր վնաս

¹ Տե՛ս «Հասարակական կարծիքի հարցում Հայաստանի Հանրապետությունում ընտանեկան բռնության վիճակի վերաբերյալ» ԵԱՀԿ, 2011:

² Տե՛ս Шведова Н.А. Домашнее насилие: международная практика. Воронеж: Изд-во Воронежского государственного университета, 2002; Швец А.М. Домашнее насилие: социально-психологический феномен // Семейная психология и семейная терапия. 2005. № 3. էջեր 95–104:

պատճառելու կամ գույքը դիտավորությամբ ոչնչացնելու սպառնալիքի, բռնաբարության, սեքսուալ բնույթի բռնի գործողությունների, սեքսուալ բնույթի գործողություններին հարկադրելու, 16 տարին չլրացած անձի հետ սեքսուալ բնույթի գործողություններ կատարելու, անառակաբարո գործողությունների համար և այլն: Թեև ՀՀ քրեական օրենսգրքում հիշյալ նորմերի առկայությունը հնարավորություն է տալիս պատասխանատվության ենթարկել ընտանեկան բռնություն գործադրած անձին, սակայն ընտանեկան բռնության, նույնիսկ ֆիզիկական բռնության ոչ բոլոր դրսևորումների դեպքում է դա հնարավոր:

Մասնավորապես, ՀՀ քրեական օրենսդրությունը պատասխանատվություն չի սահմանում, օրինակ, ընտանեկան բռնության այնպիսի դրսևորումների համար, ինչպիսիք են աբորտ կատարելուն հարկադրելը, անձին առևանգելը տուժողի անօգնական վիճակը օգտագործելով և այլն: Ավելին, գործող քրեական օրենսգրքում կիրառվող հասկացությունները հաճախ տարակարծությունների տեղիք են տալիս և մեկնաբանությունները դոկտրինալ բնույթի են, որոնք պարտադիր ուժ ունենալ չեն կարող: Մասնավորապես, ինքնասպանության հասցնելու (հոդված 110) համար պատասխանատվություն սահմանող նորմում օրենսդիրը նշում է. «Սպառնալիքի, դաժան վերաբերմունքի կամ անձնական արժանապատվությունը պարբերաբար նվաստացնելու ճանապարհով անձին անուղղակի դիտավորությամբ կամ անզգուշությամբ ինքնասպանության կամ ինքնասպանության փորձի հասցնելը»:

Հիշյալ հանցակազմի ձևակերպման ժամանակ օգտագործված հասկացությունները՝ «դաժան վերաբերմունք», անձնական արժանապատվության «պարբերաբար նվաստացում», հստակեցման և պաշտոնական մեկնաբանման կարիք ունեն, այլապես դրանք հիմք են տալիս անձի իրավունքների պաշտպանության խոցելիության համար¹:

Կամ ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 105-ում նախատեսված

¹ Ст'я Осадчая Н.Г. Жестокое обращение с детьми в семье: проблемы определения и перспективы исследования. Юристы, Правоведь 2008, N 5, էջեր 37-40; Волкова А.Е. Криминологическая характеристика и профилактика преступлений, связанных с жестоким обращением с детьми. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 1996:

հոգեկան խիստ հուզմունքի վիճակում կատարված սպանության համար պատասխանատվություն սահմանող դրույթը նշում է «տուժողի գործադրած բռնության, ծաղրուծանակի, ծանր վիրավորանքի կամ այլ հակաիրավական կամ հակաբարոյական գործողությունների (անգործության), ինչպես նաև տուժողի՝ պարբերաբար դրսևորած հակաիրավական կամ հակաբարոյական վարքագծի կապակցությամբ առաջ եկած երկարատև հոգեճնշող իրավիճակի հետևանքով հանկարծակի առաջացած հոգեկան խիստ հուզմունքի վիճակում կատարված սպանությունը»: Այս ձևակերպման մեջ առկա են հասկացություններ, որոնք կամ տարակարծությունների տեղիք են տալիս և մեկնաբանության կարիք ունեն, կամ էլ գնահատողական բնույթի են: Օրինակ, «ծանր վիրավորանք» հասկացությունը գնահատողական բնույթ ունի, քանի որ եթե քիչ թե շատ ընկալելի է «վիրավորանք» հասկացությունը, ապա դրա «ծանր» լինելու համգամանքը, հստակ չափանիշների բացակայության պարագայում, լիովին կախված է իրավակիրառողից¹: Օրենսդրորեն սահմանված չէ նաև «բռնության» հասկացությունը. Քրեաիրավական դոկտրինան սահմանում է, որ օրենսդիրը նկատի ունի ֆիզիկական, սեքսուալ կամ հոգեբանական բռնությունը, մինչդեռ իրականում բռնությունը կարող է լինել նաև տնտեսական, և այստեղ արդեն խնդիր է առաջանում հիշյալ նորմի կիրառման հետ կապված:

Ընտանեկան բռնություն գործադրած անձին պատասխանատվության ենթարկելու առումով ավելի լուրջ իրավիճակ է ստեղծվում այն դեպքերում, երբ բռնարարի կողմից կիրառվում է ոչ թե ֆիզիկական կամ սեքսուալ, այլ հոգեբանական կամ տնտեսական բռնություն: ՀՀ քրեական օրենսդրությամբ պատասխանատվություն սահմանվում է սպանության, անձի առողջությանը ծանր վնաս պատճառելու կամ գույքի ոչնչացման սպառնալիքի դեպքերում: Որոշակի կանոնակարգում իրականացվում է նաև խուլիգանության հանցակազմի միջոցով. խոսքը վերաբերում է այն դեպքերին, երբ ներընտանեկան բռնությունը այնպիսի ընթացք է ստանում, որ սկսում է խախտել հասարակական կարգը, հարևանների անդորրը:

Խուլիգանության հանցակազմի բացակայության պարագայում,

¹ Ст'ю Черепанова Е.В. Оценочные понятия в УК РФ и их влияние на эффективность применения уголовного законодательства. Журнал Российского права 2009, № 2 էջեր 128-134; Жариков Ю. Реализация оценочных понятий в уголовном праве. Законность 2007, №9, էջ 47:

նման իրավիճակները կանոնակարգում են ստանուն ՀՀ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսգրքի հոդված 180-ով, որը նախագրուշացում կամ նվազագույն աշխատավարձի 20-30-պատիկի չափով տուգանքի կիրառում է սահմանում գիշերը (ժ 22-06.00) լռության խախտման համար: Նախ, վերջին դրույթն ինքնին կանոնակարգման շատ քիչ հնարավորություններ է ընձեռում, եթե, օրինակ դեպքը տեղի է ունեցել ժամը 06.01-ից 21.59 ընկած ժամանակահատվածում: Բացի այդ, անհասկանալի է, թե օրենսդիրը հետագա ի՞նչ միջոցներ է նախատեսում նման վարքագծի պարբերականության դեպքում:

Բացի այդ, ՀՀ օրենսդիրը ոչ քրեական, ոչ էլ վարչական պատասխանատվություն, հետևաբար նաև գործուն ներգործության ու զոհերի պաշտպանության միջոցներ չի նախատեսում այն դեպքերում, երբ ընտանեկան բռնությունը պարբերաբար տեղի է ունենում ընտանիքի ներսում՝ դուրս չգալով դրա սահմաններից և չվերաճելով խուլիգանության:

Տնտեսական բռնության պարագայում հարցի կանոնակարգումը կրկին իրականացվում է քաղաքացիական և ընտանեկան օրենսդրության շրջանակներում, որոնք ընտանեկան բռնության զոհի վրա են դնում իր ոտնահարված իրավունքների պաշտպանության առաքելությունը: Թերևս հիմնական բացառությունը վերաբերում է ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 173-ին և 174-ին: ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 173-ը պատասխանատվություն է սահմանում ծնողի կողմից երեխային կամ 18 տարին լրացած անաշխատունակ զավակին դատարանի վճռով ապրուստի միջոցներ վճարելուց 3 ամսից ավելի չարամտորեն խուսափելու, իսկ հոդված 174-ը՝ անաշխատունակ կամ նյութական օգնության կարիք ունեցող ծնողին դատարանի վճռով ապրուստի միջոցներ վճարելուց 3 ամսից ավելի չարամտորեն խուսափելու համար: Երկու դեպքում էլ որպես պատիժ նախատեսվում է տուգանք՝ նվազագույն աշխատավարձի 100-200-պատիկի չափով: ՀՀ քրեական օրենսդրությամբ նախատեսված լիցելու պարագայում, սակայն, այս նորմերը գործնականում արդյունավետ չեն կիրառվում, ինչի պատճառներից մեկը դրանց ձևակերպման ժամանակ «չարամտորեն» եզրույթի կիրառումն է¹: Վերջինս կրկին գնահատողական բնույթ ունի և չարաշահումների տեղիք է

տալիս:

Բացի նյութական իրավունքում տեղ գտած թերություններից, ընտանեկան բռնության կանխարգելման արդյունավետ իրականացմանը, դրա լատենտայնության նվազեցմանը խոչընդոտում են նաև ՀՀ քրեական և քրեական դատավարության օրենսգրքերում տեղ գտած մի շարք ձևակերպումներ: Մասնավորապես, խոսքը վերաբերում է քրեական գործի հարուցման կարգին և քրեական պատասխանատվությունից ազատելուն: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի հոդված 183-ում թվարկված են այն հանցագործությունները, որոնց վերաբերյալ գործերը հարուցվում են ոչ այլ կերպ, քան տուժողի բողոքի հիման վրա և կասկածյալի կամ մեղադրյալի կամ անբաստանյալի հետ հաշտվելու դեպքում ենթակա են կարճման: Այդ հանցագործությունների շարքին են դասվում նաև անձի առողջությանը միջին ծանրության վնաս պատճառելու հիմնական հանցակազմը, անձի առողջությանը թեթև վնաս պատճառելը, ծեծը, խոշտանգման հիմնական հանցակազմը, սպանության, առողջությանը ծանր վնաս հասցնելու կամ գույքը ոչնչացնելու սպառնալիքը: Միաժամանակ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 73-ը սահմանում է, որ ոչ մեծ ծանրության հանցանք կատարած անձը կարող է ազատվել քրեական պատասխանատվությունից, եթե նա հաշտվել է տուժողի հետ և հատուցել կամ այլ կերպ հարթել է նրան պատճառած վնասը:

Ընտանեկան բռնության զնահատման նպատակով կատարված հարցումների արդյունքները², ինչպես նաև առանձին հետազոտողների կատարած ուսումնասիրությունները վկայում են, որ ընտանեկան բռնության ենթարկված, սակայն իրավապահ մարմիններ չդիմած անձանց կողմից վերջիններիս չդիմելու հիմնական պատճառը հարազատին (թեկուզև բռնարար) քրեական պատասխանատվութ-

¹ Տե՛ս ՀՀ Քրեական իրավունք: Հատուկ մաս: Դասագիրք ԲՈՒՅ-երի համար, Գ. Ղազինյանի խմբագրությամբ, Երևան 2012:

² Տե՛ս «Կանանց նկատմամբ բռնությունն ու ճնշումը Հայաստանում» Թուրփանջյան հասարակական հետազոտությունների կենտրոն, 2007; «Հասարակական կարծիքի հարցում Հայաստանի Հանրապետությունում ընտանեկան բռնության վիճակի վերաբերյալ» ԵԱՀԿ, 2011, Сошникова И.В., Чупина Г.А. Насилие в семье: социальные предпосылки и факторы риска. Вестник Челябинского государственного университета 2010, N 20, էջեր 174-188; Щенина Т.Е. Насилие в семье: частное дело или социальная проблема? Вестник Удмуртского Университета 2008, N 2-2, էջեր 217-225:

յան ենթարկվելու վտանգից զերծ պահելն է: Ստացվում է, որ ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված նորմերը նպաստում են կատարված արարքների լատենտայնացմանը (գաղտնի, չգրանցված պահելուն) և նրա հանդեպ ոտնձգությունների շարունակմանը: Մինչդեռ մասնավոր մեղադրանքի, այսինքն՝ միայն տուժողի բողոքի հիման վրա գործի հարուցման ենթակա արարքների շրջանակի սահմանափակումը հնարավորություն կտա առավել արդյունավետ իրականացնել ընտանեկան բռնության զոհերի իրավունքների պաշտպանությունը:

Բացի այդ, օրենսդիրը գործող քրեական դատավարության օրենսգրքում տուժողի բողոքի հիման վրա գործի հարուցման ենթակա արարքների շրջանակի որոշման ժամանակ մի շարք դեպքերում սահմանափակում է տուժողի կամքի արտահայտման հնարավորությունը միայն կոնկրետ հանցակազմերի հիմնական տեսակներով: Մասնավորապես, եթե միջին ծանրության վնաս է պատճառվել կնոջ առողջությանը և նա դիմել է իրավապահ մարմնին, ապա ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի հոդված 183-ի ուժով տուժողը դեռևս կարող է իր կամքի արտահայտման պարագայում, մինչև դատարանի կողմից դատավճռի կայացման համար խորհրդակցական սեմյակ հեռանալը, դադարեցնել գործի հետագա ընթացքը: Սակայն, եթե պարզվի, որ բռնության գործադրման ժամանակ տուժողը հղի էր կամ անչափահաս, օրենսդիրը արդեն զրկում է կնոջը նման հնարավորությունից:

Օրենքների նման տարբերակման պարագայում իրավական նրբություններին չտիրապետող ընտանեկան բռնության զոհը, չցանկանալով իր, թեկուզև իր հանդեպ բռնություն գործադրած հարազատին տեսնել դատապարտյալի կարգավիճակում, նախընտրում է ընդհանրապես չդիմել իրավապահ մարմիններին:

Նմանատիպ վիճակ է ստեղծվում նաև ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդված 73-ի կիրառման ժամանակ, քանի որ նախ օրենսդիրը նշում է, որ միայն ոչ մեծ ծանրության հանցանք կատարած անձը կարող է ազատվել քրեական պատասխանատվությունից, եթե նա հաշտվել է տուժողի հետ և հատուցել կամ այլ կերպ հարթել է նրան պատճառած վնասը, այսինքն էապես սահմանափակում է հոդված 73-ի կիրառման շրջանակը: Բացի այդ, հոդված 73-ի ձևակերպման ժամանակ օգտագործելով «անձը կարող է ազատվել քրեական պատասխանատվությունից» արտահայտությունը, ոչ թե տուժողին, այլ դատարանին է օժտում կամայական որոշում կայացնելու իրավունքով:

Բացի այդ, կանոնակարգման կարիք ունեն մաս այն դեպքերը, երբ տուժողի կամ բռնարարի կարգավիճակում են հայտնվել անչափահասները, անգործունակները, հոգեկան խանգարում ունեցող անձինք: Այս հարցերի արդյունավետ կանոնակարգումը ոչ մեր օրենսդրությունը, ոչ էլ դատական պրակտիկան չեն իրականացրել:

Ընդհանուր մոտեցման համաձայն, այս անձանց շահերը պետք է ներկայացվեն նրանց օրինական ներկայացուցիչների կողմից, ինչը, սակայն, միշտ չէ, որ հնարավորություն է տալիս արտահայտել ընտանեկան բռնության զոհ դարձած անձի դիրքորոշումը: Իրավիճակն էլ ավելի է բարդանում, երբ ունեցությունը փաստացի իրականացված է լինում հենց այն անձանց կողմից, ովքեր օրենքի ուժով պետք է կոչված լինեին պաշտպանել անչափահասի, անգործունակի, հոգեկան խանգարում ունեցող անձի շահերը: Օրինակ, նման իրավիճակ կարող է առաջանալ ծնողի կողմից իր անչափահաս երեխայի հանդեպ բռնություն կիրառելիս:

Թերևս նման պարագայում պետք է մշակվի այնպիսի համակարգ, որը առավել լայն հնարավորություն կտա ընտանեկան բռնության զոհին՝ բռնարարի հետագա ճակատագրի որոշման հարցում:

Այս առումով չափազանց կարևոր նշանակություն ունի մաս այն դրույթի լրամշակումը, որը պարտավորեցնում է բժիշկներին բռնության նշաններով հիվանդների իրենց դիմելու պարագայում անհապաղ հաղորդել ոստիկանություն: Լինելով բռնության կանխարգելման գործուն քայլ, նման մեխանիզմի առկայությունը մաս հակադարձ արդյունքի է հանգեցնում, երբ բռնության զոհ դարձած անձը իր բռնարար հարազատին իրավապահ մարմիններից զերծ պահելու համար, նախընտրում է առողջական խնդիրների առկայության պարագայում չդիմել բուժօգնության:

Ընտանեկան բռնության կանխարգելման հարցում կարևոր է ՀՀ օրենսդրությամբ այնպիսի ներգործության միջոցների նախատեսումը, որոնք հնարավորություն կտան ապահովել ընտանեկան բռնության զոհի անվտանգությունը և ապահովել նրան կացարանով: ՀՀ-ում գործող պրակտիկայի համաձայն, ինչը անմիջական արդյունք է ՀՀ օրենսդրության չկանոնակարգման, ընտանեկան բռնության ենթարկված անձը (հիմնականում կինը) լքում է տունը և ապաստան գտնում կանանց իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող ՀԿ-ի օթևանում: Ստացվում է, որ անձի նկատմամբ ոչ միայն բռնություն է գործադրվել, այլև նա ստիպված է լքել իր բնակավայրը, ապրել

գրկանքների մեջ, մինչդեռ բռնություն գործադրողը պետք է շարունակի իր բարվոք կյանքը և կատարվածի համար բացասական հետևանքներ չկրի և ոչ էլ ուղղման փորձ կատարի: Նման պարագայում առավել ընդունելի կլինի Գերմանիայի, Ավստրիայի օրինակով ԶՅ օրենսդրության մեջ «տունը լքելու» հրամանի կիրառումը, որը պետք է կիրառվի բռնություն գործադրած անձի վրա¹: Նման պարագայում բռնություն գործադրող անձը պարտավոր է ժամանակավորապես հեռանալ, նույնիսկ եթե բնակարանը պատկանում է իրեն սեփականության իրավունքով, իսկ տուժողը պետք է շարունակի իր բնականոն կյանքը մինչև հարցի լուծումը: Տանից հեռացվելու ընթացքում բռնարարի վրա կարող է պարտականություն դրվել այցելել հոգեբանական խորհրդատվության, առաջին հերթին՝ ագրեսիայի վերահսկման նպատակով²: Բացի այդ, բռնություն գործադրած անձի վրա կարող է արգելք դրվել որոշակի տարածության վրա մոտենալ ընտանեկան բռնության զոհին: Նման դրույթների նախատեսումը ոչ միայն կապահովի ընտանեկան բռնության զոհերի անվտանգությունը, այլև կբարձրացնի իրավապահ մարմինների գործունեության արդյունավետությունը, հատկապես նկատի ունենալով այն, որ ներկայումս իրավապահ մարմինների կողմից հնարավոր չէ ապահովել ընտանեկան բռնության զոհերի անվտանգությունը անհատական մակարդակում:

Հարկ է նշել, որ բարձրացված հարցերը մի մասն են ԶՅ օրենսդրության մեջ առկա այն բացերի, որոնց կանոնակարգման պարագայում միայն հնարավոր կլինի ԶՅ-ում ասահովել արդյունավետ պաշտպանություն ընտանեկան բռնությունից: Այնուհանդերձ, ԶՅ-ում ներկայումս ընթացող դատաիրավական բարեփոխումները և առաջին

¹ St' u Suzan van der Aa. Protection Orders in the European Member States: Where Do We Stand and Where Do We Go from Here? European Journal on Criminal Policy Research. Springer 2011:

² St' u Häkkänen, H., Hagelstam, C., & Santtila, P. (2003). Stalking actions, prior offender-victim relationships and issuing of restraining orders in a Finnish sample of stalkers. *Legal and Criminological Psychology*, 8, էջեր 189–206; Logan, T. K., Shannon, L., & Walker, R. Protection orders in rural and urban areas: A multiple perspective study. *Violence Against Women*, 2005, 11(7), էջեր 876–911; Logan, T. K., Walker, R., Hoyt, W., & Faragher, T. The Kentucky civil protective order study: A rural and urban multiple perspective study of protective order violation consequences, responses, and costs. Kentucky: University of Kentucky, 2009:

հերթին՝ ՀՀ քրեական, քրեական դատավարության, վարչական իրավախախտումների մասին նոր օրենսգրքերի մշակումը հիմք են տալիս հուսալու, որ մոտ ապագայում ընտանեկան բռնությունից պաշտպանությունը զոհե զուտ օրենսդրական մակարդակով առավել ամբողջական կլինի:

Anna Margaryan

Candidate of Legal Sciences, Docent, YSU Chair of Criminal Law

DOMESTIC VIOLENCE IN THE REPUBLIC OF ARMENIA. SOME ISSUES ON LEGISLATIVE REGULATION

In the recent years the issues of domestic violence are one of the most debates ones in the the armenian society. Though police reported only 766 cases of domestic violence registered in 2012, results of different surveys carried out in Armenia during the period of 2007-2011 indicated that close to 60% of the surveyed population think that domestic violence is widespread in the armenian society. Moreover, the results of the OSCE supported survey carried out in 2011 show that 59.6% of the surveyed people had experienced domestic violence during their life and 38.4% of them – during the last 2 years.

These data, however, do not show the real picture of domestic violence in Armenia as a big proportion of the society members even do not realize that domestic violence is not defined only as a physical, sexual or psychological violence, but aslo includes social and economical violence.

The reasons of domestic violence vary and include different factors. However one of the important ones are the issues in regard to the improvement of RA legislation. These amendments will take place both in criminal and criminal procedural codes to ensure better protection of the victim of domestic violence. More specifically, new crimes are forced abortion, sexual harassments should be provided by the Criminal Code, more rights and guaranties for the protection of the domestic violence victims should be ensured by the RA Code of Criminal procedure.